

УДК 336.5:001.89:332.1

Д. Тарасенко
О. Сидорова

ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

У статті досліджено фінансування наукових досліджень і розробок як визначальний чинник інноваційного розвитку територій України в умовах економічної трансформації та повоєнного відновлення.

Проаналізовано обсяги, структуру та регіональні особливості фінансового забезпечення наукових досліджень і розробок у 2023–2024 роках на основі офіційних статистичних даних. Виявлено загальне зростання витрат на наукову діяльність на 32,7 % у 2024 році, що свідчить про посилення уваги до науки та технологій, водночас встановлено суттєву нерівномірність їх просторового розподілу.

Обґрунтовано високу концентрацію фінансових ресурсів у місті Києві та наявність регіональних диспропорцій, зумовлених воєнними умовами, релокацією наукових установ і відмінностями інноваційної активності областей.

Проаналізовано структуру витрат за видами досліджень, у якій домінують науково-технічні розробки та прикладні дослідження, тоді як фінансування фундаментальної науки залишається обмеженим. Зроблено висновок щодо необхідності формування більш збалансованої державної та регіональної політики підтримки наукових досліджень і розробок, розширення доступу до фінансових інструментів і посилення інституційної спроможності регіонів з метою активізації інноваційних процесів та підвищення конкурентоспроможності територій.

Ключові слова: фінансування, фінансування наукових досліджень і розробок, інноваційний розвиток територій, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, державна підтримка

DOI 10.34079/2518-1394-2025-15-30-48-58

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки України та посилення ролі інновацій як основи довгострокового соціально-економічного розвитку територій зростає значення фінансування наукових досліджень і розробок. Саме діяльність у сфері наукових досліджень та інновацій формує передумови підвищення конкурентоспроможності регіонів, розвитку людського капіталу та впровадження сучасних технологій у різні сфери господарювання. Водночас обмеженість фінансових ресурсів, наслідки воєнних дій, нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів і структурні дисбаланси у розподілі бюджетних та позабюджетних коштів зумовлюють загострення проблем фінансового забезпечення наукових досліджень і розробок.

Сьогодні питання фінансування наукових досліджень і розробок набуває особливої актуальності у зв'язку з необхідністю відновлення економіки, адаптації до європейських стандартів та формування інноваційної моделі розвитку територій. При цьому спостерігається суттєва диференціація регіонів за обсягами фінансування наукової діяльності, рівнем інноваційної активності та здатністю використовувати науковий потенціал для розв'язання регіональних проблем. Така ситуація знижує ефективність реалізації державної та регіональної інноваційної політики й потребує поглибленого аналізу фінансування наукових досліджень і розробок як стратегічного чинника інноваційного розвитку територій.

У зв'язку з цим актуалізується необхідність дослідження обсягів, структури та регіональних особливостей фінансування наукових досліджень і розробок у контексті інноваційного розвитку територій України.

Метою статті є аналіз обсягів, структури та регіональних особливостей фінансування наукових досліджень і розробок в Україні у 2023–2024 роках як стратегічного чинника інноваційного розвитку територій, виявлення основних тенденцій і регіональних диспропорцій фінансової підтримки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика фінансування наукових досліджень і розробок та його впливу на інноваційний розвиток територій посідає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях, оскільки саме ефективне фінансування визначає рівень науково-технічного потенціалу та сприяє конкурентоспроможності регіонів. У працях таких науковців, як Матійко С. (Матійко, 2010), Тульчинська С. (Тульчинська та Гавронський, 2024), Гавронський А. (Тульчинська та Гавронський, 2024), Тарасенко О. (Тарасенко, 2015) відзначається провідна роль держави в стимулюванні інноваційних зрушень, перспективні напрями інноваційного розвитку територій в сучасних умовах та стратегічний аспект інноваційного розвитку, поряд із цим у працях таких науковців, як Писаренко Т. (Писаренко, Куранда та Кочеткова, 2020), Куранда Т. (Писаренко, Куранда та Кочеткова, 2020) та Кочеткова О. (Писаренко, Куранда та Кочеткова, 2020) висвітлені актуальні питання фінансового забезпечення наукових досліджень і розробок. Відповідно, забезпечення фінансування наукових досліджень і розробок у поєднанні з державними стратегіями інноваційного розвитку сприяє активізації інноваційних процесів, підвищенню конкурентоспроможності регіонів та зміцненню їх інноваційного потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Фінансування наукових досліджень і розробок (далі – НДР) є стратегічним чинником формування науково-технічного потенціалу країни та підвищення інноваційної конкурентоспроможності територій. В умовах потреби в модернізації економіки та оновленні виробничої бази інвестиції у науку й технології набувають особливої ваги, оскільки забезпечують створення нових знань, удосконалення технологічних процесів та розвиток високотехнологічних секторів на регіональному рівні. Нерівномірність фінансової підтримки НДР формує суттєві відмінності у динаміці наукової діяльності між областями, що потребує глибокого аналізу структури витрат та їх регіональних особливостей. Вивчення механізмів фінансування НДР у регіонах України створює підґрунтя для оцінки потенціалу інноваційного розвитку територій, визначення його основних тенденцій та формування ефективних інструментів підтримки науково-інноваційної діяльності на місцевому рівні.

Інноваційність як феномен соціально-економічного життя має багато різноманітних проявів і пов'язана з різними факторами, регулятивними нюансами, стимулами економічного та неекономічного порядку. У сучасних умовах зростання взаємної залежності країн і загострення глобальної конкуренції інноваційність є запорукою прогресу, а також фактором формування та нарощування конкурентної сили, забезпечення добробуту населення (Матійко, 2010).

Формування інноваційно-орієнтованої економіки будь-якої країни є стратегічним напрямом її перспективного зростання. На сучасному етапі суспільного розвитку вирішення питань щодо збалансування регіонального зростання потребує розробки та впровадження у виробничі процеси сучасних технологій, організаційних рішень на інноваційній основі. Особливо нагальними такі питання постають у повоєнному відновленні територіального розвитку країни. Вирішення нагальних потреб для забезпечення життєдіяльності населення та виробничого процесу потребує нових підходів та технологій, які засновані на принципах енергозбереження, екологічності виробництва та ефективності використання ресурсів (Тульчинська та Гавронський, 2024).

У такому контексті важливо чітко окреслити зміст самого поняття «інноваційний розвиток», адже розуміння його сутності визначає напрями формування інноваційної політики та підходи до регіонального відновлення. Саме тому в економічній літературі виокремлюють два основних підходи до трактування даного терміна:

«В економічній літературі представлено два основних підходи до розуміння терміну «інноваційний розвиток»:

1) предметно-технологічний або орієнтований на науковий результат, при якому інноваційний розвиток розглядається як кінцевий результат наукової чи науково-технічної діяльності;

2) функціональний, при якому інноваційний розвиток пов'язується із функціями створення, впровадження, поширення нововведень, реалізації інноваційних проєктів» (Микитюк, 2023).

Зазначені підходи до трактування інноваційного розвитку – як результату науково-технічної діяльності або як процесу створення й поширення нововведень – підкреслюють його тісний зв'язок із фінансовими ресурсами, необхідними для генерування та реалізації інновацій.

Законодавче забезпечення створює необхідні умови для формування цілісної інноваційної політики, однак його дія набуває практичної значущості лише за умови узгодження з довгостроковими стратегічними цілями держави. Саме в цьому контексті Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності (Кабінет Міністрів України, 2019) виступає системним інструментом реалізації визначених пріоритетів. Отже, її впровадження є основоположною умовою для переходу від сировинної до високотехнологічної моделі економіки. Її ефективна реалізація забезпечить не лише прискорення економічного зростання, а й посилення наукового потенціалу країни, розвиток людського капіталу та інтеграцію України у світовий інноваційний простір.

Водночас стратегічні орієнтири інноваційного розвитку не можуть обмежуватися лише галузевими документами, адже вони мають бути узгоджені з довгостроковим баченням економічної трансформації країни. Саме тому положення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності (Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, 2019) знаходять своє продовження у Національній економічній стратегії до 2030 року (Кабінет Міністрів України, 2021), яка акцентує на переході до «економіки інновацій», активній цифровізації, розвитку людського потенціалу та підтримці технологічного підприємництва.

Відповідно до аналізу поточного стану інноваційної діяльності, представленого в Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності станом на момент схвалення стратегії, в Україні було створено та функціонувало (Кабінет Міністрів України, 2019): «40 індустріальних парків (з яких 31 наявний у Реєстрі індустріальних (промислових) парків), 26 наукових парків, 16 технопарків, 24 центри інновацій та технологічного трансферу, 22 інноваційних центри, 38 центрів комерціалізації, 24 інноваційних бізнес-інкубатори, один інвестиційно-технологічний кластер, більше 30 кластерів, одне інноваційно-виробниче об'єднання, інші стартап-школи (суб'єкти господарювання, які надають теоретичні знання та практичні навички у сфері створення та діяльності стартапів), інкубаційні програми (програми для новостворених підприємств, спрямовані на розвиток стартапу), центри інтелектуальної власності (суб'єкти господарювання, що забезпечують реалізацію освітньо-професійних, освітньо-наукових та наукових програм, а також підвищення кваліфікації працівників у сфері інтелектуальної власності), венчурні та інвестиційні фонди, центри науково-технічної та економічної діяльності тощо».

Наявність такої розгалуженої мережі інноваційної інфраструктури зумовлює потребу у стабільних та ефективних механізмах фінансування її діяльності. Для забезпечення належного ресурсного підґрунтя інноваційного розвитку важливо не лише створити відповідні інституції, а й гарантувати їх фінансову підтримку. У цьому контексті основну роль відіграє Закон України «Про інноваційну діяльність» (Закон

України № 40-IV, 2002), який визначає правові, економічні та організаційні засади фінансового забезпечення інноваційних процесів, окреслює інструменти державної підтримки, джерела фінансування та умови стимулювання інноваційної активності.

В умовах трансформації національної економіки та зростання потреби у підвищенні її технологічного рівня особливого значення набувають інвестиції у сферу НДР як стратегічний чинник інноваційного розвитку територій. Ефективне фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, а також науково-технічних розробок забезпечує формування регіональної конкурентоспроможності, підтримує розвиток високотехнологічних виробництв та сприяє зміцненню науково-освітнього потенціалу. З огляду на необхідність виявлення тенденцій і просторових дисбалансів у підтримці НДР в Україні актуальним є аналіз структури та обсягів витрат на НДР за видами робіт у регіональному розрізі за 2023-2024 роки, що дозволить оцінити реальні можливості та пріоритети інноваційного розвитку територій.

У таблиці 1 наведемо порівняльні дані щодо витрат на НДР в регіональному розрізі за 2023 та 2024 роки, виконані на основі даних Державної служби статистики (Державна служба статистики, б.д.). Зазначена інформація відображає загальні суми фінансування у тис. грн, абсолютні зміни у витратах між роками, а також відносні відхилення у відсотках. Аналіз цих показників дозволяє оцінити динаміку розвитку науково-дослідної діяльності в окремих областях України, виявити регіони з найвищими темпами зростання інвестицій у сферу досліджень та розробок, а також вказати на регіональні диспропорції у підтримці інноваційного розвитку. Дані можуть бути використані для формування стратегій державної підтримки науки на місцевому рівні та коригування пріоритетів науково-технічної політики.

Таблиця 1

Витрати на НДР за видами робіт за регіонами за 2023-2024 роки

Регіон (область)	Витрати 2023 (тис. грн)	Витрати 2024 (тис. грн)	Абсолютне відхилення (тис. грн)	Відносне відхилення (%)
1	2	3	4	5
Україна	21 348 062,6	28 328 170,6	6 980 108,0	32,7
Вінницька	80 908,3	120 454,5	39 546,2	48,9
Волинська	8 743,0	11 059,4	2 316,4	26,5
Дніпропетровська	3 478 511,9	2 770 319,5	-708 192,4	-20,4
Донецька	21 879,5	28 924,8	7 045,3	32,2
Житомирська	29 446,1	30 799,9	1 353,8	4,6
Закарпатська	72 042,4	127 380,8	55 338,4	76,8
Запорізька	–	–	–	–
Івано-Франківська	51 164,9	116 601,0	65 436,1	127,9
Київська	319 401,9	431 343,4	111 941,5	35,0
Кіровоградська	–	–	–	–
Луганська	–	–	–	–
Львівська	640 245,1	828 918,9	188 673,8	29,5
Миколаївська	125 344,7	161 115,4	35 770,7	28,5
Одеська	319 134,0	462 122,6	142 988,6	44,8
Полтавська	44 918,0	77 068,0	32 150,0	71,6
Рівненська	21 392,1	24 924,8	3 532,7	16,5
Сумська	168 815,7	235 337,2	66 521,5	39,4
Тернопільська	35 239,9	56 882,7	21 642,8	61,4
Харківська	2 014 967,6	3 388 449,6	1 373 482,0	68,2
Херсонська	–	11 243,8	–	–
Хмельницька	–	23 250,8	–	–

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
Черкаська	91 930,4	124 744,2	32 813,8	35,7
Чернівецька	167 341,7	229 727,2	62 385,5	37,3
Чернігівська	111 102,1	92 674,9	-18 427,2	-16,6
м. Київ	11 631 044,4	16 631 338,6	5 000 294,2	43,0

*сформовано на основі даних (Державна служба статистики, б.д.)

Таким чином, у 2024 році в Україні спостерігається суттєве зростання витрат НДР, що збільшилися на 32,7% порівняно з 2023 роком і досягли понад 28,3 млрд грн. Найбільші обсяги фінансування традиційно припадають на м. Київ, який акумулює близько 59% загального обсягу витрат, що підтверджує його провідну роль у науково-дослідній сфері. Помітне зростання фінансування відбулося також у низці західних та центральних регіонів: Івано-Франківська область продемонструвала рекордне зростання (+127,9%), значні прирости спостерігалися у Закарпатській, Полтавській, Тернопільській, Харківській та Черкаській областях, що може бути наслідком релокації наукових установ, посилення регіональних програм розвитку або активізації проектної діяльності. Водночас у ряді областей, зокрема Дніпропетровській та Чернігівській, зафіксовано зменшення витрат, що потребує окремого аналізу можливих причин – від перерозподілу державного фінансування до зниження наукової активності чи зміни структури установ. Дані по деяких регіонах відсутні або неоприлюднені через обмеження статистичної конфіденційності або складну безпекову ситуацію. Загалом динаміка свідчить про позитивний тренд щодо фінансової підтримки науки в умовах, але також вказує на нерівномірність її просторового розподілу, що вимагає зваженого регіонального підходу.

Так, в таблиці 2 виділено регіони з найбільшим зростанням у відсотках.

Таблиця 2

Регіони з найбільшим зростанням у відсотках

Регіон (область)	Відносне відхилення (%)	Коментар
Івано-Франківська	+127,9%	Найбільше зростання в Україні – понад удвічі більше, ніж у 2023 році.
Закарпатська	+76,8%	Ймовірно, переорієнтація ресурсів або нові проекти.
Полтавська	+71,6%	Суттєвий приріст витрат.
Харківська	+68,2%	Незважаючи на близькість до зони бойових дій, Харків залишається науковим центром.
Тернопільська	+61,4%	Активізація регіональної наукової діяльності.

*сформовано на основі даних (Державна служба статистики, б.д.)

У таблиці 3 виокремлено регіони зі зменшенням витрат у відсотках.

Таблиця 3

Регіони зі зменшенням витрат

Регіон (область)	Абсолютне відхилення (тис. грн)	Відносне відхилення (%)	Коментар
Дніпропетровська	-708 192,4	-20,4%	Значне скорочення
Чернігівська	-18 427,2	-16,6%	Значне скорочення

*сформовано на основі даних (Державна служба статистики, б.д.)

У таблиці 4 представлено витрати на НДР за видами робіт за 2023 рік

Таблиця 4

Витрати на НДР за видами робіт за 2023 рік

Вид досліджень	Сума, тис. грн	Частка, %
Фундаментальні дослідження	4 424 348.0	20,7
Прикладні дослідження	6 348 434.0	29,7
Науково-технічні розробки	10 575 280.6	49,6
Всього	21348062,6	100

*сформовано на основі даних (Державна служба статистики, б.д.)

У 2023 році найбільшу частку у структурі витрат на НДР в Україні становили науково-технічні (експериментальні) розробки (рис. 1) – майже половина всіх витрат (49,6%), що свідчить про орієнтацію на практичне впровадження результатів досліджень у виробництво та технології. Другу позицію за обсягом фінансування зайняли прикладні дослідження – 29,7%, що підкреслює важливість розв'язання конкретних науково-технічних задач. На фундаментальні дослідження було спрямовано лише 20,7 % загального обсягу витрат, що може свідчити про недостатню увагу до розвитку базової науки, яка є основою для довгострокових інновацій і технологічного прориву. Загальна сума фінансування НДР у 2023 році становила понад 21,3 млрд грн, що є важливим показником підтримки наукової сфери, проте співвідношення видів досліджень потребує балансування з урахуванням стратегічних цілей національного розвитку.

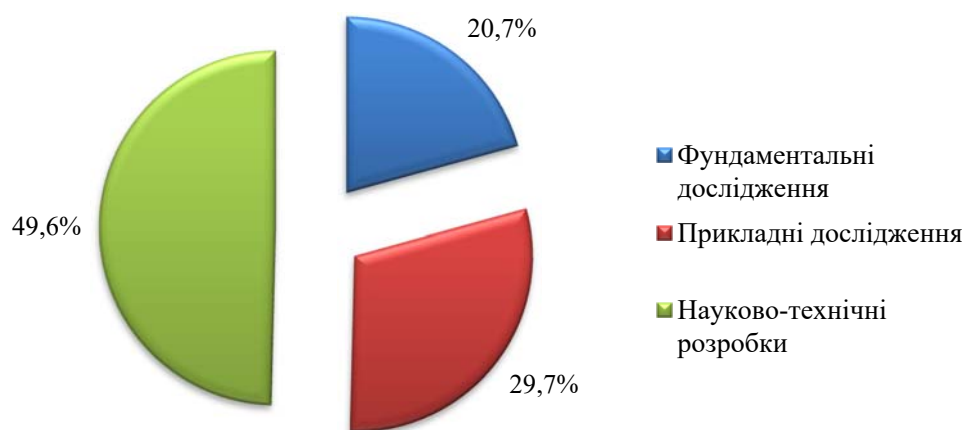

Рисунок 1. Структура витрат на НДР за видами робіт за 2023 рік

У таблиці 5 представлено витрати на НДР за видами робіт за 2024 рік.

Таблиця 5

Витрати на НДР за видами робіт за 2024 рік

Вид досліджень	Сума, тис. грн	Частка, %
Фундаментальні дослідження	5 831 267,9	20,6
Прикладні дослідження	9 013 762,8	31,8
Науково-технічні розробки	13 483 139,9	47,6
Всього	28 328 170,6	100

*сформовано на основі даних (Державна служба статистики, б.д.)

Так, у 2024 році витрати на НДР в Україні досягли 28,3 млрд грн, із чітким домінуванням науково-технічних (експериментальних) розробок, частка яких склала 47,6% загального обсягу фінансування. Це свідчить про орієнтацію на практичне застосування наукових результатів та інноваційний розвиток. Прикладні дослідження отримали 31,8% від загального бюджету, що підкреслює значення науки для вирішення конкретних завдань економіки та виробництва. Фундаментальні дослідження були профінансовані на рівні 20,6%, забезпечуючи необхідну базу для подальших прикладних і експериментальних робіт.

Структуру витрат представлено на рис. 2.

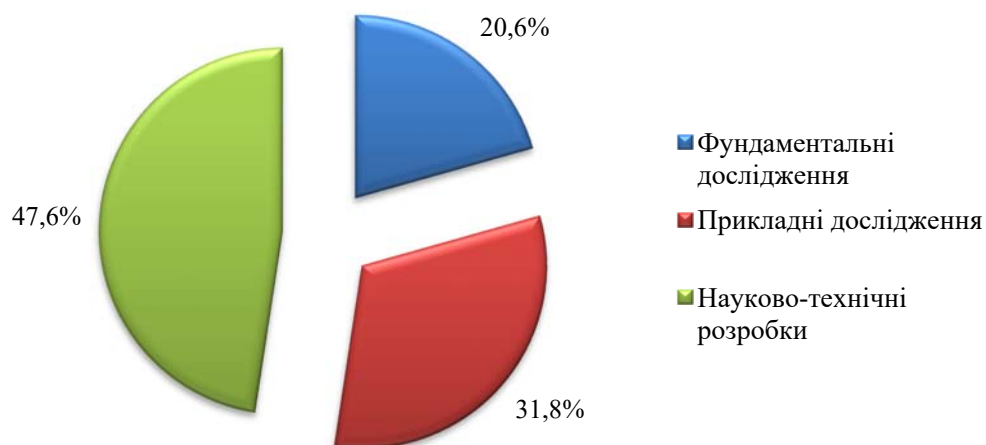

Рисунок 2. Структура витрат на НДР за видами робіт за 2024 рік

Така структура витрат свідчить про збалансовану, хоча й практично орієнтовану, наукову політику, що поєднує підтримку як базових, так і прикладних напрямів наукової діяльності.

Аналіз динаміки витрат на наукові дослідження і розробки в Україні за 2023-2024 роки свідчить про загальне зростання фінансування інноваційної діяльності, що є позитивною тенденцією в контексті повоєнної відбудови та модернізації економіки. Загальний обсяг витрат у 2024 році зріс на понад 32% порівняно з попереднім роком, що підтверджує посилення уваги держави та інших суб'єктів до науки та технологій. Особливо вагоме зростання спостерігалось у Харківській, Івано-Франківській, Закарпатській, Тернопільській, Чернівецькій та м. Київ, що може свідчити про концентрацію науково-дослідного потенціалу, підтримку локальних наукових установ і регіональні програми стимулювання інновацій. Водночас у ряді регіонів (наприклад, Дніпропетровська та Чернігівська області) зафіксовано зменшення витрат, що вказує на нерівномірність розвитку наукової сфери. Структура витрат за видами досліджень залишається відносно стабільною, основний акцент робиться на науково-технічні розробки (близько 48% у 2024 році), що свідчить про прагнення до впровадження прикладних рішень. Зростання частки прикладних досліджень також підтверджує попит на розв'язання конкретних проблем у різних сферах економіки. Водночас підтримка фундаментальної науки утримується на рівні близько 20%, що забезпечує стратегічну основу для подальшого наукового прогресу. Загалом, в Україні спостерігається поступове нарощування інвестицій в інноваційну діяльність із певною регіональною специфікою, що потребує подальшого збалансування та державної підтримки задля сталого науково-технічного розвитку.

Отже, особливості фінансування НДР у регіонах України проявляються у кількох основних тенденціях, що визначають інноваційний потенціал територій. Передусім варто відзначити значне зростання загального обсягу фінансування НДР – у 2024 році витрати збільшилися на 32,7%, що свідчить про посилення уваги до розвитку науки та створює підґрунтя для активізації інноваційних процесів у регіонах. Разом із тим спостерігається висока концентрація фінансових ресурсів у місті Києві, яке акумулює близько 59% загальних витрат і зберігає позицію провідного науково-інноваційного центру. Така концентрація, однак, формує дисбаланс регіонального розвитку, обмежуючи можливості інших областей у здійсненні наукової діяльності.

Фінансування НДР у регіонах залишається нерівномірним, області суттєво різняться за рівнем інвестицій та динамікою їх зростання. Найвищі показники у 2024 році продемонстрували Івано-Франківська (+127,9%), Закарпатська (+76,8%), Полтавська (+71,6%), Харківська (+68,2%) та Тернопільська (+61,4%) області, що може бути наслідком активізації інноваційних ініціатив, релокації наукових установ або залучення нових грантів. Водночас у Дніпропетровській (-20,4%) та Чернігівській (-16,6%) областях спостерігається скорочення витрат, що негативно впливає на їхній науковий та інноваційний потенціал.

Регіональна специфіка фінансування проявляється й у контексті воєнних умов. Позитивна динаміка у прикордонних та частково деокупованих регіонах свідчить про зміцнення локальних наукових центрів, переміщення наукового потенціалу із зон ризику та адаптацію територій до нових економічних викликів. Структура витрат за видами робіт у 2023–2024 роках залишається стабільною, а саме 47–50 % припадає на науково-технічні (експериментальні) розробки, близько 30 % – на прикладні дослідження та близько 20 % – на фундаментальні. Така структура демонструє орієнтацію на практичні результати, які можуть бути швидко інтегровані в економіку, хоча недостатній рівень фінансування фундаментальної науки обмежує перспективи довгострокового технологічного прориву.

Окремою проблемою залишається відсутність або обмеженість статистичної інформації щодо окремих регіонів, зокрема Запорізької, Кіровоградської та Луганської областей, що пов'язано з воєнною ситуацією, конфіденційністю даних або обмеженою діяльністю наукових установ. Інформаційні прогалини ускладнюють комплексне планування регіональної інноваційної політики. Попри це, загальна динаміка фінансування НДР у більшості регіонів свідчить про посилення інноваційного вектора розвитку, формування нових наукових осередків та зростання можливостей для прикладних досліджень і впровадження технологій. Проте регіональні диспропорції залишаються суттєвими, зумовлюючи різний рівень інноваційної спроможності територій, нерівні можливості залучення інвестицій та необхідність диверсифікації державної підтримки для регіонів, що відстають у розвитку наукової сфери.

Тенденціями світового інноваційного розвитку стає діяльність інноваційних фірм; симбіоз академічної науки і промисловості та виникнення на його основі широкої мережі технопаркових структур; посилення державної підтримки підприємств промисловості, які впроваджують інновації (Тарасенко, 2015). Ці фактори визначають орієнтацію фінансування на пріоритетні напрями науки та технологій, створюючи сприятливі умови для ефективного поєднання фундаментальних і прикладних досліджень у регіональному вимірі.

Забезпечення інноваційного шляху розвитку української економіки вимагає організації та проведення виважених змін у підходах щодо залучення альтернативних джерел фінансування науки, запровадження ефективних механізмів пільгового кредитування інноваційної діяльності державними фондами, банками, дієвих податкових механізмів стимулювання науково-інноваційної діяльності. З огляду на дуже обмежену фінансову та інституційну спроможність держави, доцільно зосередити наявні

ресурси та науковий потенціал на підтримці досліджень, які є основою інноваційного розвитку країни. В умовах дефіциту бюджету лише об'єднання ресурсів і зусиль держави, наукової спільноти та бізнесових структур дасть змогу провести модернізацію економіки (Писаренко, Куранда та Кочеткова, 2020).

Аналіз регіональних особливостей фінансування НДР в Україні підтверджує, що інвестиції у НДР є визначальним чинником формування інноваційного потенціалу територій та зміцнення їхньої конкурентоспроможності. Хоча загальне зростання фінансування, активізація наукових ініціатив у низці областей та орієнтація на прикладні результати створюють сприятливі умови для розвитку регіональних інноваційних систем, висока концентрація ресурсів у столиці та нерівномірність розподілу коштів між регіонами зумовлюють суттєві диспропорції. Виявлені тенденції свідчать про необхідність формування більш збалансованої моделі державної підтримки, яка враховуватиме просторові відмінності та сприятиме посиленню наукових центрів у регіонах. Забезпечення цільового фінансування НДР, розширення доступу до грантів та розвиток інституційної спроможності регіонів є основними умовами для зміцнення їхнього інноваційного розвитку та побудови конкурентоспроможної економіки знань у масштабах держави.

Висновки. Фінансування НДР в Україні є стратегічним чинником інноваційного розвитку територій, формування науково-технічного потенціалу та підвищення регіональної конкурентоспроможності. За 2023-2024 роки обсяг витрат на НДР зріс на 32,7%, що свідчить про посилення державної та приватної підтримки науки та технологій, водночас фінансування залишається нерівномірним – значна частка ресурсів концентрується у м. Київ, а окремі області, зокрема Дніпропетровська та Чернігівська, демонструють скорочення витрат. Структура фінансування зберігає практичну орієнтацію – переважно на науково-технічні розробки та прикладні дослідження, тоді як фундаментальна наука отримує близько 20% бюджету. Регіональні відмінності, обмеженість даних у деяких областях та вплив воєнних умов підкреслюють необхідність збалансованої політики державної підтримки, цільового фінансування, розвитку інституційної спроможності та доступу до грантів, що забезпечить сталий інноваційний розвиток територій, підвищення технологічного рівня економіки та інтеграцію України у світовий науково-технічний простір.

Бібліографічний список

- Державна служба статистики, б.д. *Економічна статистика/Наука, технології та інновації* [онлайн] Доступно: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm> [Дата звернення 30 вересня 2025].
- Закон України Про інноваційну діяльність № 40-IV, 2002. *Верховна Рада України*, [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>> [Дата звернення 22 вересня листопада 2025].
- Кабінет Міністрів України, 2019. Розпорядження Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року № 526-р, 2019. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>> [Дата звернення 30 вересня 2025].
- Кабінет Міністрів України, 2021. Постанова Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року № 179, 2021. *Верховна Рада України* [онлайн] Доступно: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>> [Дата звернення 27 вересня 2025].
- Матійко, С.А., 2010. Провідна роль держави в стимулюванні інноваційних зрушень. *Державне управління. Економіка та держава*, 12, с. 93-96.
- Микитюк, П.П., ред. 2023. *Інноваційний розвиток підприємства*. Тернопіль: ЗУНУ.

- Писаренко, Т.В., Куранда, Т.К. та Кочеткова, О.П., 2020. Фінансове забезпечення наукових досліджень і розробок: стан, тенденції. *Проблеми науково-технічної діяльності*, 4, с. 3-14.
- Тарасенко, О.Ю., 2015. *Стратегічний розвиток металургійної галузі України на засадах підвищення інноваційного потенціалу*. Кандидат наук. Автореферат. Краматорська державна машинобудівна академія.
- Тулчинська, С. та Гавронський, А. 2024. Перспективні напрями інноваційного розвитку територій в сучасних умовах. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*, 2, с. 116-120.

References

- Kabinet Ministriv Ukrainy, 2019. Rozporiadzhennia Pro skhvalennia Stratehii rozvytku sfery innovatsiinoi diialnosti na period do 2030 roku № 526-p. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Approval of the Strategy for the Development of the Sphere of Innovation Activity for the Period Until 2030 № 526-p.], 2019. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>> [Accessed 30 September 2025]. (in Ukrainian).
- Kabinet Ministriv Ukrainy, 2021. Postanova Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku № 179 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Approval of the National Economic Strategy for the Period Until 2030 № 179], 2021. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>> [Accessed 27 September 2025]. (in Ukrainian).
- Matiiko, S.A., 2010. Providna rol derzhavy v stymuliuvanni innovatsiinykh zrushen [The Leading Role of the State in Stimulating Innovative Changes]. *Derzhavne upravlinnia. Ekonomika ta derzhava*, 12, pp. 93-96. (in Ukrainian).
- Mykytiuk, P.P., ed. 2023. *Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva [Innovative Development of the Enterprise]*. Ternopil: ZUNU. (in Ukrainian).
- Pysarenko, T.V., Kuranda, T.K. and Kochetkova, O.P. 2020. Finansove zabezpechennia naukovykh doslidzen i rozrobok: stan, tendentsii [Financial Support for Scientific Research and Development: Status, Trends]. *Problemy naukovo-tekhnichnoi diialnosti*. 4, pp. 3-14. (in Ukrainian).
- State Statistical Service, n.d. *Economic Statistics / Science, Technology and Innovation*. [online] Available at: <https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm> [Accessed 30 September 2025]. (in Ukrainian).
- Tarasenko, O. Yu., 2015. *Stratehichni rozvytok metalurhiinoi haluzi Ukrainy na zasadakh pidvyshchennia innovatsiinoho potentsialu [Strategic Development of the Metallurgical Industry of Ukraine Based on Increasing Innovative Potential]*. Donbas State Donbas State Engineering Academy. (in Ukrainian).
- Tulchynska, S. and Havronskyi, A., 2024. Perspektyvni napriamy innovatsiinoho rozvytku terytorii v suchasnykh umovakh [Promising Directions of Innovative Development of Territories in Modern Conditions]. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*, 2, pp. 116-120. (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy Pro innovatsiinu diialnist № 40-IV [Law of Ukraine on Innovative Activity № 40-IV], 2002. *Verkhovna Rada Ukrainy*. [online] Available at: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>> [Accessed 22 September 2025]. (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 01.12.2025

Tarasenko D.
Sydorova O.

FINANCING OF SCIENTIFIC RESEARCH AND DEVELOPMENT AS A STRATEGIC FACTOR OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF TERRITORIES

The article examines the financing of research and development as one of the determining factors of innovative development of territories in Ukraine under conditions of economic transformation, wartime challenges, and post-war recovery. The role of research and development activities in shaping the scientific and technological potential of regions, enhancing their competitiveness, developing human capital, and introducing modern technologies into various sectors of the economy is substantiated.

Based on data from the State Statistics Service of Ukraine, the volume, dynamics, and regional characteristics of research and development financing in 2023-2024 are analyzed. It is established that in 2024 total R&D expenditures increased by 32,7% compared to 2023, indicating increased attention to the innovation-oriented component of economic development. At the same time, significant unevenness in the distribution of financial resources among regions is identified, particularly their high concentration in the city of Kyiv and considerable interregional differences in the growth rates of R&D financing.

The structure of R&D expenditures by type of activity is analyzed, which makes it possible to identify the dominance of experimental development and applied research in the overall funding structure, while the share of basic research remains relatively stable but limited. This structure reflects the practical orientation of scientific activity, focused on obtaining results that can be applied in the economy in the short and medium term.

The study concludes that there is a need to improve approaches to state and regional support for research and development financing, taking into account spatial disparities, wartime conditions, and the requirements of territorial recovery. The implementation of a balanced financial policy in the field of science will contribute to strengthening the innovative capacity of regions and fostering the formation of a sustainable knowledge-based economy.

Keywords: *financing, research and development financing, innovative development of territories, innovation activity, innovation potential, state support.*